

**Українська революція 1917–1921 рр. –
джерело національних мотивів у поезії о. Г. Костельника**

У контексті основних подій життя та діяльності протопресвітера о. Гавриїла Костельника охарактеризовано основні поетичні твори о. Гавриїла, розкрито маловідомі факти біографії та творчого доробку протопресвітера Г. Костельника; подано аналіз оцінок сучасників його діяльності, філософських, літературних і богословських поглядів; висвітлено багатовекторність його діяльності Г. Костельника, внутрішні переживання протопресвітера в епоху Української національно-демократичної революції (1917–1921 рр.), її відображення в поетичній творчості о. Гавриїла; окреслено основні напрями та проблеми подальших досліджень.

Ключові слова: УГКЦ, національно-визвольний рух, Українська національно-демократична революція, «Ініціативна група», протопресвітер, філософ, богослов, міжконфесійні відносини

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасній Україні спостерігаємо поживлений інтерес до історичного минулого, особливо до тих особистостей, чия діяльність і творчість була знаменною віхою в процесі розвитку духовного життя українців. Нині активно вивчається творчість митрополита Андрея Шептицького, його наступника на митрополичому престолі, згодом – кардинала, Йосифа Сліпого; досить глибоко вивчена творча спадщина митрополита Іларіона (професора Івана Огієнка), а також православного митрополита Василя Липківського. Серед малодосліджених діячів є особистість о. Гавриїла Костельника (1886–1948), на імені якого лежить печатка «відступника», «зрадника віри», «прислужника більшовизму» тощо. Однак якщо відкинути політичну чи ідеологічну заангажованість, то чітко видно, що серед українських мислителів першої половини ХХ ст., а навіть і серед діячів української духовної культури постать Гавриїла Костельника виділяється насамперед неординарністю мислення, талантом, глибокою ерудицією, усебічною освітою і, поза сумнівом, філософським світосприйняттям.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Постать Гавриїла Костельника привертала увагу дослідників останніх десятиліть хіба що у зв'язку з відомим Львівським собором 1946 р. Цей політичний акт, який був інспірований та інсценізований каральними органами сталінського режиму, і роль, нав'язана ними настоятелю Преображенського собору, заступили перед дослідниками постать обдарованого науковця й талановитого педагога, літературного критика, поета. Лише порівняно нещодавно з'явилася низка дисертаційних робіт та окремих публікацій молодих українських науковців, які започаткували сучасну систематизацію поглядів цього визначного релігійного мислителя й самобутнього філософа. Зокрема, одними з перших у сучасній українській історико-філософській науці спробами такого узагальненого дослідження значної релігійно-філософської спадщини Г. Костельника стали кандидатська дисертація І. Мірчук [19] та її наступна у співавторстві з професором М. Кашубою [17] монографія. Безперечно наукову цінність мають і подальші розвідки як самої І. Мірчук [18], так і дослідження О. Гірника [4, 5], Я. Дашкевича [6], О. Петрука [20], Я. Петрук [21], Л. Белея [1], Л. Вежель [2] та інших стосовно аналізу роздумів філософа щодо проблем смислу буття та сенсу людського існування й призначення, ставлення держави до релігії та церкви, тенденцій десакаралізації свідомості в Україні, особливостей західного й східного обрядів та характеристики самого мислителя як неотоміста чи релігійного модерніста тощо.

Духовні пошуки й змагання о. Г. Костельника можуть бути чудовою ілюстрацією тягlosti традиції братств, творчості письменників-полемістів, невичерпності джерел, із яких поставала українська національна свідомість, збагачена українською інтелектуальною традицією та романтизмом ХІХ ст., як вона трансформувалася в умовах Української національно-демократичної революції початку ХХ ст.

І постать, і творчість, і вчинки о. Гавриїла не перестають бути загадкою й залишаються привабливими для дослідників. Нині є можливість позбутися політичної заангажованості й намагатися якнайповніше вивчити спадщину та осмислити долю цієї неоднозначної людини.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Гавриїл Костельник як обдарована особистість залишив нащадкам праці майже з усіх галузей гуманітарного знання: філософії, соціології, гомілетики, а також біблійних оповідань. Не менш цікавими є зразки ліричної, патріотичної та богословської поезії митця. Усі вони позначені талантом, глибокими знаннями, широтою зацікавлень і становлять безперечний інтерес для дослідників. Існує певний зв'язок між поезією й філософією Г. Костельника. Підтвердження цього – рядки з праці «Світ, як вічна школа» (Львів, 1931), де Костельник, роздумуючи над феноменом людської свідомості, а саме «нормальної свідомості», пише: «Якщо Ви того факту ще не підглянули й над ним не призадумалися, то він Вам зразу нічого не скаже. А для мене він став ключем, котрий відомкнув мені світ як «вічну школу». Сей факт підглянув я найперше – ще в моїх студентських часах, і висловив я його в одній з моїх хорватських поезій. Я досвідчив на собі (що кождий поет мусить досвідчити), що під час поетичного настрою моя свідомість якась інакша, ніж звичайно. “Поетичне натхнення” се наче розщиплення світла свідомості: біле світло дня розщиплюється в райдугу. А через сей контраст відріжнив я нормальний стан свідомості, схопив його нейтральність» [7, с. 332]. Отже, світоглядні ідеї, які пізніше були відображені у філософських поглядах Г. Костельника, почали формуватися в ранньому віці на ґрунті захоплення поезією.

Протопресвітер Гавриїл Костельник народився 1886 р. у с. Руський Керестул (сучасна Сербія). Деякі автори подають як місце його народження с. Бачки в Хорватії [1, с. 348]. Батьки – Федір та Анна (із дому Макай) – були українськими селянами, сповідували греко-католицьку віру. Із шести дітей у сім'ї (а це брати Михайло, Янко, сестри Марія, Юлія та Гелена) лише Гавриїл здобув вищу освіту. Після сільської початкової школи Г. Костельник закінчив хорватську гімназію в Загребі. Під час навчання в Загребі викладачі пророкували Костельнику, що він стане «зіркою слов'янського світу». Розпочавши в 1906 р. навчання на філософському факультеті Загребського університету, Г. Костельник вирішив перейти на навчання до греко-католицької семінарії у Львові. Цьому переводу посприяв ректор семінарії о. Діонісій Нярадї (теж походив із Руського Керестура). Кількома роками перед трагічною загибеллю Гавриїл Костельник ось так пояснив свій вибір: «Я гімназію скінчив у Загребі, і міг писати або по-хорватському, або в бачвансько-українському діалекті. Хорвати (тоді ще не було Югославії) – малий і убогий народець. А писати тільки в бачвансько-українському діалекті – це означало писати для 25 000 селяхів. І одне і друге було замалим полем для моєї душі! (...) Хоч я почувався напів хорватом, все таки я волів би був писати для мого “руського” народу (назва “українець” тоді в нас ще й відома не була). (...) Та я ще не мав тієї думки, що в Галичині залишуся. Я тільки цікавий був розглянутися, що в Галичині є? “Руська” самосвідомість перлась у мені, щоб краще утвердити себе» [11].

Прийшовши до Львівської духовної семінарії (1907 р.), Г. Костельник зустрів москофілів (30 % загальної кількості семінаристів), які, убачаючи в ньому непересічну особистість, намагалися схилити його на свій бік [5, с. 26]. Проте молодий Гавриїл долучився до українофілів, а на спроби москофілів переманити його на свій бік відповів: «Ви хочете нашому народові допомогти, але насправді ви є його найбільшими ворогами, бо не даєте йому можливості відродитись у його власному дусі, так, як відродились всі європейські народи. Я до таких ніколи не приєднаюсь» [12].

У 1910 р. Г. Костельник розпочав студії у Львівському університеті, де став помітним та обдарованим студентом. Як зазначає О. Гірник, йому були властиві такі риси, як постійне самостійне прагнення пізнавати світ у всіх його проявах, глибинно докопуватися до суті речей, що приносило йому задоволення, а також критичність до наявної інформації та незадоволеність від поверхових пояснень, потреба в пошуках нестандартного розв'язання складних проблем із використанням синтезуючих та класифікуючих методів [5, с. 21]. Прослухавши навчальний курс одного семестру у Львівському університеті, у 1911 р. Г. Костельник продовжив навчання у Швейцарії в докторантурі у Фрайбурзькому університеті, де протягом двох років вивчав історію філософії, славистику, аналітику, після чого в 1913 р. захистив докторську дисертацію «Про основні начала пізнання» латинською мовою. Отриманню філософської освіти Гавриїл Костельник завдячував Митрополитові Андрею Шептицькому, про що свідчать його листи до Митрополита 1910–1914 р. Уже в 1913 р. Гавриїл Костельник прийняв єрейські свячення [19, с. 215].

Події Першої світової війни, зокрема окупація Львова російськими військами, змушують Г. Костельника покинути Галичину й виїхати на деякий час до Керестура. Навесні 1915 р. він

розпочинає писати історичну хроніку «Liber memorabilium греко-католицької парафії Бачкерестурської», яку доповнить у 1918 р. Це була перша серйозна праця з історії русинів не лише в Руському Керестурі, але й на всій території колишньої Югославії [21, с. 433].

Саме у Львові, як слушно відзначає О. Гірник, Г. Костельник після повернення з Фрайбурга розкривається як учений, філософ, поет, церковний діяч. Період творчого розквіту автора, який припадає на 20–30 рр. ХХ ст., збігається із зацікавленням філософсько-естетичною проблематикою. У цей час Гавриїл Костельник був одним із засновників і членом Українського богословського товариства, викладав у Духовній семінарії (1920–1930 рр.) та Богословській академії (1926–1931 рр.) логіку, історію античної філософії, метафізику, психологію, християнську соціологію та філософію, виконував обов'язки катехіта учнів першої та другої реальної школи, філії Української державної гімназії, XI державної гімназії, а від 1941 р. – першої та другої українських гімназій у Львові. Одночасно о. Гавриїл Костельник був багаторічним редактором і видавцем журналу «Нива», де публікував свої праці, часто гостро полемічні, які викликали невдоволення церковної ієрархії, зокрема й Риму [18, с. 48]. Активно друкуючись у часописах «Мета», «Дзвоник», «Діло», «Богословії» та ін., Г. Костельник неодноразово в простій, доступній формі наголошував на необхідності проведення богослужінь українською мовою. Кирило й Мефодій, які прийшли в новохрещену державу, запровадили старослов'янську мову, яка стала консолідуючим чинником для всієї стародавньої України-Руси. Але цей великий плюс таїв у собі й значну небезпеку: мова нашого простолюду поступово дистанціювала від церковної, що стало певним гальмом релігійної сугестії. У зв'язку з цим Г. Костельник застерігає: церковна мова ніколи не була витвором нашого народу, а книжки, написані нею, сприймалися виключно як канонічна традиція, хоч і читалися з українською вимовою. Церковна мова, вважав Г. Костельник, з інструментарію прогресу перетворилась у велике гальмо в процесі літературного розвитку слов'янських народів грецького релігійного обряду. Ці проблеми Г. Костельник неодноразово піднімав у своїх працях «Викляті святі – Кирило і Мефодій», «Народна чи Вселенська Церква», «Як нам вимовляти церковно-слов'янські слова?», «Спір про епikleзу між Сходом і Заходом» тощо. Хвилювання Г. Костельника зрозуміле, адже йшлося про збереження ідентичності української церкви. Він переконаний, що «давній християнський Схід полишив нам свої традиції, свій спосіб думання в теології... Унія є перехідним етапом – асиміляцією Сходу з Заходом» [22, с. 82].

Обізнаність у літературному процесі Гавриїла Костельника, як зазначає Л. Вежел, засвідчують його ґрунтовні розвідки про творчість Тараса Шевченка, Івана Франка, Володимира Винниченка, Павла Тичини. Вони є новим словом у літературній критиці, спробою збагнути філософію творчості та духовний світ кожного з аналізованих авторів. Талант і літературна майстерність Гавриїла Костельника знайшли своє відображення в численних рецензіях на твори молодих письменників тогочасної доби, який, слідом за І. Франком, захищав реалізм, народність та ідейність мистецтва. Він допоміг утвердитися на ґрунті рідної літератури таким молодим письменникам, як Наталена Королева, Юрій Липа, Іван Липа, Богдан-Ігор Антонич, Богдан Кабарівський. Г. Костельник намагався впродовж усього життя виробити системний погляд на мистецтво як форму суспільної свідомості у взаємодії з усіма його різновидами – релігією, літературою, малярством, музикою, а також політикою та мораллю [2].

Ми мусимо погодитися з думкою о. д-ра Івана Гриньоха, що о. Г. Костельник – «людина, яка не зуміла сконцентруватися на одному полі людських знань». Так, загальна кількість його праць, наведена професором Д. Тамашем, становить 261 назву (близько 4800 сторінок) опублікованих, а також 59 назв (близько 5800 сторінок) рукописів. Важливе місце в цьому доробку посідають поетичні твори митця [4, с. 65].

Поезія для Г. Костельника – це «захват душі під впливом прикмет Абсолюта, яким є Бог», тому в стані буденності людська душа не може стати джерелом творчості. «Хто скільки втратив Бога – стільки втратив поезії» – цей афористичний вислів визначав вектор літературознавчих зацікавлень Г. Костельника і був частиною філософської концепції вченого. Ідея взаємозв'язку між естетичною вартістю літератури та релігійністю митця, як зазначає І. Мірчук, зумовлювала специфіку вирішення вченим традиційної дилеми змісту й форми на основі трансформації її в триаду через залучення третього компонента – душі [7, с. 282]

Поетичний талант Г. Костельника вперше проявився ще в юнацькі роки, коли він заявив про себе як талановитий поет: складає вірші, пише твори різного змісту латинською, німецькою й, звісно, українською мовами. Свій рідний бачванський діалект увічнив, насамперед, у віршах, які писав також по-хорватськи й по-українськи. Перша збірка віршів Габора Костельника (на рідному бачвансько-сримському руському діалекті) «З мойого валала» («З мого села») виходить 1904 р. в Жовкві, коли юнакові виповнилося вісімнадцять. Цього ж року в «Літературно-науковому віснику» з'являється про нього об'ємна критична стаття Володимира Гнатюка «Поетичний талант між бачванськими русинами». У 1906 р., розпочавши студії в Загребському університеті, Костельник знайомиться з Франьом Марковичем [9, с. 37]. Уже наступного року за підтримки останнього виходить перша збірка поезії Г. Костельника хорватською мовою «Romance i balade» (Zagreb, 1907), повернувши до себе увагу того ж таки В. Гнатюка та російського лінгвіста й історика Олександра Шахматова. Обидва допомогли молодому Костельнику опублікувати в 1904 р. в друкарні оо. василіан перший збірник поезії «З мойого валала» (З мого села) [7]. Більшість бачвансько-руських творів Г. Костельника становлять ліричні поезії й пісні. Майже всі вони пройняті його особливою задушевністю, щирістю, своєрідним ліризмом. Найчастіше в поезіях Костельник згадує свою рідну Бачку або своє рідне село Керестур («Поздрав дому», «Дом і цудзина», «Доме, доме незабутни...» та ін.). В інших творах митець звертається до своїх братів, бачванських русинів, із закликком до національної праці, до національного культурного відродження. Найкраща та найважливіша з цих громадянських поезій Костельника «Станьце, станьце, браца мойо!», котру бачванські русини сприйняли як національний гімн. Значну частину бачвансько-руських поезій Гавриїла Костельника становлять вірші для дітей. Поет любить дітей, розуміє, відчуває їхні думки, почуття, смаки. Для дітей він написав невеликий двохактовий драматичний етюд «Гу Христові», одну з найкращих перлин своєї поетичної творчості. Дітям поет присвятив багато віршів – від навчальної поезії «Жимські вечар» до веселого вірша «Кед жи била муха з муху» та звукоподібних, писаних для малих діток – «Горлиці» або «Гледа кура гніздочко» й ін. Г. Костельник пробував свої сили і в драматургії, літературна якість якої цілком позитивно оцінюється дослідницею Л. Вежелъ. Так, у 1923 р. бачванським діалектом видано п'єсу «Гу Христові», яку в українському перекладі як сценічну п'єсу для дітей опубліковано 1925 р. у Львові під заголовком «До Віфлеему». Роком раніше у Сремських Карлівцях оприлюднено його біблійну переробку «Єфтайова дзивка»; («Єфтаєва донька»), основою якої став сюжет про дивовижне пожертвування дочки ізраїльського судді Єфтає. Бачванський журнал «Руски Новини» зауважував: у селі Коцури цю трагедію ставили не менше чотирьох разів, викликаючи в глядачів сльози. До речі, досить змістовну рецензію на цей твір опублікував у журналі «Нива» за 1925 р. (№ 4) П. Хомин, який після звільнення Г. Костельника від обов'язків редактора посів цю посаду, декларуючи у вступній статті власну прокатолицьку орієнтацію. «Своєю живою акцією, глибоким трагізмом, що місцями переплітається з гумором, а місцями – хвилюючою лірикою, – писав він, – цей твір дійсно може захоплювати» [2].

У Львові Г. Костельник робить перші спроби перекладати власну хорватську поезію українською мовою, про що повідомляє В. Гнатюка в листі з 1908 р., а вже наступного року пише йому про свій «намір перейти остаточно на українську мову» [7]. У цих же листах Г. Костельника до В. Гнатюка натрапляємо на висловлювання, що підтверджують думку Я. Дашкевича щодо відсутності самокритики та вказують на «феномен високого думання про себе» [6, с. 622]. Молодий Гавриїл хвалиться, що його вчитель у Загребській гімназії (др. П. Томич) радить не обмежувати себе лише одним слов'янським народом, а стати «зіркою всього Слов'янства». Опираючись на знання творчості багатьох поетів (німецьких, українських, хорватських, угорських, російських), молодий Гавриїл приходять до висновку, що його лірика заслуговує стати поряд із доробком відомих хорватських поетів Прерадовича й Врза, ба навіть самого угорського Петефі. Згодом в одному з листів до митрополита А. Шептицького із Фрайбурга Г. Костельник знову хвалитиме свою поезію, запевняючи, що незабаром вона буде зарахована до кращих зразків класики світової літератури. Не став Г. Костельник скромнішим у старшому віці. Про «Пісню Богові» писатиме до Дюри Биндаса, що це його «архитвір» і подібного немає в слов'янському світі [7, с. 276].

Гавриїл Костельник, як зазначає І. Мірчук, багато зробив для вживання бачванського діалекту нашої мови в науковій і мистецькій прозі. Він уклав та видав граматику бачвансько-руського наріччя. Важливо, що у вступі до граматики поет підкреслить: «Я мерковал на 1) то, же би зме, дзе не мушине, не оддальовали од украинского; 2) же би правила писовні були якнайпростейши». Якби Костельник у своєму житті видав лише згадану вище збірку поезії й граматику – уже тим би заслуговував на вивчення. Адже піднести сільський діалект до рівня літературної мови, якою й сьогодні пишуть та викладають у школі – це щось, що належить до категорії майже неможливого. Він писав про це наріччя статті, виявляючи його приналежність до української мови. Друкував Г. Костельник оповідання дидактичного або напівліричного характеру, у яких змалював бачвансько-руське життя. Дещо згодом Гавриїл Костельник пише вірші хорватською мовою та укладає також кілька драматичних творів («До Вифлеєму», 1925; «Єфтайова дзівка», 1924), оповідань і новел [19, с. 224].

Під час Першої світової війни в політиці Австро-Угорщини з новою силою постало польське й українське питання. Розпалася велика імперія, наближався мирний договір, Україна сподівалася відвоювати самостійність. І ось, як на замовлення певних кіл, з'являється книга з тенденційними, спеціально підібраними фактами історії, які свідчать проти українців. Професор Краківського університету Станіслав Смолька 1916 р. опублікував солідну, фундаментальну, на його погляд, працю (460 с.). Вона відразу була перекладена французькою мовою, що свідчить про намагання видавців ознайомити з її змістом усю Європу. У 1917 р. Г. Костельник пише відповідь-рецензію на книгу професора С. Смольки «Російський світ». Г. Костельник, як зазначає І. Мірчук, звернув увагу на політичний мотив виходу такої великої за обсягом книги у воєнний час, коли її ініціатори не рахувалися з витратами. Навіщо видана ця книга, ще не завершена, із таким поспіхом і розрахована на всю Європу? – запитує Гавриїл Костельник, і роз'яснює: «Не може бути сумніву, що кн. п. Смольки обчислена на те, щоби Українці стратили на вартости в очах тих кругів, для котрих та книга призначена. А оскільки більше Українці стратять, остільки більше Поляки зискають» [17, с. 5]. Українське духовенство представлене в книзі п. Смольки «найсумніше» – воно не лише «поверхово католицьке», а й радикальне, «наглядно безбожне». Отець Гавриїл переконаний, що подібну зневагу до церкви українського народу та її духовенства польський автор почерпнув із «полемічно невірніваженої» брошури єпископа Григорія Хомишина «В ім'я правди». Відомо, що під час відсутності митрополита на Україні (А. Шептицький був ітернований у Росію в 1914–1917 рр.) єпископ Станіславський Григорій Хомишин запровадив у своїй дієцезії григоріанський календар і celibат духовенства. У цій брошурі українське греко-католицьке духовенство представлене в найчорніших фарбах, особливо наголошено на безбожності одружених священників. Серед усіх розмірковувань професора Смольки Гавриїл Костельник бачить єдину мету – популяризувати діяльність єпископа Хомишина, захищати католицьку політичну лінію, спрямовану на латинізацію греко-католицької церкви в Україні. У цьому протопресвітері о. Гавриїл Костельник убачає шкоду не лише для Церкви, а насамперед підірвав української національної справи, бо «в нашій народі квестія національна стала квестією життя» [19, с. 26]. Оскільки політика приниження всього, що підкреслює особливості греко-католицизму, призводить до нівеляції національних особливостей, то це загрожує самому існуванню українського народу.

Як людина європейської вченості, філософ-богослов Гавриїл Костельник добре орієнтувався в найновіших світоглядних ученнях і здобутках європейської науки та культури. Віи чуйно вловлював ідеологічні спекуляції на догоду певним політичним силам, особливо, якщо це стосувалося його рідної України. Перебуваючи під впливом Української національно-демократичної революції, повернувшись до Львова після російської окупації, Г. Костельник пише поему «Встань, Україно!», у якій чітко стає на бік національної ідеї. Поема з'явилась у Львові 1918 р. і складалася з 12 поезій, де йдеться про поневолену Україну під польським і російським ярмом. Як зауважували тогочасні критики, Гавриїл Костельник одним із перших серед галицького духовенства під час Першої світової війни своїм запальним словом закликав народ прозріти й піднятися з коліи [8, с. 116].

У поемі «Встань, Україно!» 1918 р. Г. Костельник високо оцінював свою місію, відчував своє покликання для великих справ, бажав вирватися з малого рідного середовища для реалізації свого потенціалу [8, с. 116]. Згодом, ніби дорікаючи Творцеві, Гавриїл Костельник шкодував, що залишив

спокійне місце свого народження. «Ах, чому мене вирвав Той, що роздає долю, з тихого місця, наче розтину з тихого закутка землі, і пересадив мене на поле великої борні? Провідниче життя, я не хотів ані стуку, ні гуку – я чоловік, що любить оддати Богові боже, а людям людське» [10, с. 195]. Але відчуття місійності, власної вагомості в долі українського народу, обраності не покидало його впродовж цілого життя [8, с. 116].

Не оминув Гавриїл Костельник у своїй збірці й образ митрополита Андрея Шептицького. Розділ XI – це ода, присвячена своєму покровителю, який завжди захоплювався українською пісенною культурою [7, с. 211].

Після поеми «Встань, Україно!» у творах Г. Костельника все рідше бачимо терміни «русин», «руснак», їх поступово витісняє назва «українець». Згодом у «Календарі Просвіти» за 1920 р. Гавриїл Костельник опублікує статтю про бачванських русинів під назвою «Бачванські українці». У статті «Яка наша народна назва?» він переконливо доводить, що назва «українець», незважаючи на те, що вона практично невідома й не поширена у Бачці, однаково належить бачванським «руснакам», як і галицьким «русинам». У цьому немає нічого дивного, вважає Костельник, адже й інші народи відомі під двома назвами: «Так ми сербів називаємо “сербі” й “раци”; німців – “німці” і “шваби”, мадярів – “угорці”, і т. д. То ж і ми маємо два імені: русини й українці» [14]. Передбачаючи можливе звинувачення в намірах штучно накинути назву «українець» бачванським русинам, Г. Костельник доводить, що й назва «руснак» у свій час була «накинута» та насправді є «чужого походження», маючи на увазі її скандинавське походження [14]. У статті «Чому я став українцем?» Костельник подає вже іншу теорію: «русинами» називалися представники давнього галійського племені, від яких походять назви «Галичина» й «Русь».

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, поетична та творча спадщина о. Г. Костельника прислужилася могутньому піднесенню не лише національно-релігійної свідомості мас, але і їхньому моральному злету та ідейному прозрінню в змаганнях за утворення незалежної України. Його творчість підносила до європейського рівня усвідомлення співвітчизників, що українці – один із найдавніших народів Європи з особливими рисами ментальності, сформованої на волелюбних традиціях, високого гатунку культурних надбань, працьовитості, мовної специфіки. Г. Костельник пропагував мир духовний, єдність народу на духовному ґрунті. Одним з основних чинників, який би міг сприяти утвердженню ідеї української церкви й незалежної держави, мала стати рідна мова.

Джерела та література

1. Белей Л. Гавриїл Костельник як творець бачвансько-сримського варіанта української літературної мови. *Гавриїл Костельник на тлі доби: пошук істини*: зб. наук. праць. Львів, Ужгород: Гражда, 2007. С. 122–127.
2. Вежель Л. Поетична спадщина Гавриїла Костельника. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=130>
3. Возняк Г., Осадча О., Сорока Л. Мирон Зарицький – поет математичних формул. Тернопіль: Навч. кн. – Богдан, 2009. 104 с.
4. Гірник О. Гавриїл Костельник як філософ на порозі нової наукової парадигми. *Історія релігій в Україні*: [наук. щорічник. 2006 рік]. Львів: Логос, 2006. Кн. II. С. 61–69.
5. Гірник О. Пошук ідентичності як «rēpīcīrium movens» творчості Гавриїла Костельника. *Гавриїл Костельник. Ultra posse. Вибрані твори*. Ужгород: Гражда, 2008. С. 17–89.
6. Дашкевич Я. Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури. 3-тє вид., доповн.; упорядники: М. Капраль, Г. Сварник, І. Скочиляс, А. Фелонюк/Львівське відд. ІУАД ім. М. С. Грушевського НАНУ. Львів: Літ. агенція «Піраміда», 2016. 924 с.
7. Костельник Г. *Ultra posse. Вибрані твори*; упоряд. та передм. О. Гірник. Ужгород: Гражда, 2008. 400 с.
8. Костельник Г. Встань, Україно! Пісні неволі і визволення. *Ultra posse. Вибрані твори*. Ужгород: Гражда, 2008. С. 116.
9. Костельник Г. Писма Володимирови Гнатюкови. *Ultra posse. Вибрані твори*. Ужгород: Гражда, 2008. С. 331.
10. Костельник Г. Пісня Богові. Вічна драма чоловіка. Львів: [б. в.], 1922. 205 с.

11. Костельник Г. Чом сом постал українець? *Гавриїл Костельник. Ultra posse. Вибрані твори.* Ужгород: Гражда. 2008. С. 232–235.
12. Костельник Г. Шевченко з релігійно-етичного становища : критична аналіза. Львів: Накладом «Ниви», 1910. 32 с.
13. Костельник Г. Яка наша народна назва? *Гавриїл Костельник. Ultra posse. Вибрані твори.* Ужгород: Гражда. 2008. С. 123–134.
14. Костельник Г. Радіо. *Дзвони.* 1936. Ч.12. С. 480.
15. Кубійович В. Енциклопедія українознавства. Париж; Нью-Йорк: Молоде життя, 1962; перевидання в Україні. Львів: Наук. Тов-во ім. Шевченка, 1994. Т. 4. С. 1200–1600.
16. Кашуба М. Мірчук І. Гавриїл Костельник: філософські погляди. Дрогобич: Вимір, 2002. 140 с.
17. Лагудза Д. І. Феномен д-ра о. Гавриїла Федоровича Костельника в історії української літератури. *Збірник тез доповідей III міжнародної курсантсько-студентської наукової конференції «Культура як феномен людського духу багатогранність і наукове осмислення».* Львів: ЛДБЖД, 2015. С. 47–49.
18. Мірчук І. Естетично-інформаційний потенціал духовної спадщини Г. Костельника. *Людознавчі студії: зб. наук. праць Дрогобиц. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка.* Дрогобич: Наук.-вид. центр ДДПУ ім. Івана Франка, 2009. Вип. 20. Філософія. 139–149.
19. Мірчук І. Філософські погляди Гавриїла Костельника: автореф дис. ... канд. філос. наук. Львів, 2002. 31 с.
20. Петрук О. Матеріали до бібліографії Г. Костельника. Українські джерела (1904–1944). *Гавриїл Костельник на тлі доби: пошук істини: зб. наук. праць.* Львів, Ужгород: Гражда, 2007. С. 431–482.
21. Петрук Я. Етичні погляди у філософській системі Гавриїла Костельника. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* Серія: Філософія. 2014. Вип. 16. С. 79–89.

Игорь Коляда, Павел Юрчишин. Украинская революция 1917–1921 гг. – источник национальных мотивов в поэзии о. Г. Костельника. В контексте основных событий жизни и деятельности протопресвитера о. Гавриила Костельника дается характеристика основных поэтических сочинений о. Гавриила; раскрываются малоизвестные факты биографии и творческого наследия протопресвитера Г. Костельника; анализируются оценки современников его деятельности, философских, литературных и богословских взглядов; освещается многовекторность деятельности Г. Костельника, внутренние переживания о. Гавриила в эпоху Украинской национально-демократической революции (1917–1921 гг.), её отображение в поэтическом творчестве Г. Костельника; определяются основные направления и проблемы дальнейших исследований.

Ключевые слова: УГКЦ, национально-освободительное движение, Украинская национально-демократическая революция, «Инициативная группа», протопресвитер, философ, богослов, межконфессиональные отношения.

Igor Kolyada, Pavlo Yurchyshyn. The Ukrainian Revolution of 1917–1921 as the Source of National Motifs in the Poetry of G. Kostelnyk. In the article called in the context of the main events of the life and activity of archpriest Gavryil Kostelnyk, characterized the main poems of Gavryil, the not well-known facts of the biography and the creative work of the archpriest G. Kostelnyk are revealed, and the analysis of the assessments by his contemporaries of his activities, philosophical, literary and theological views are presented, and the multi-vector of the activity of G. Kostelnykov is highlighted, the internal experience of the archpriest in the era of the Ukrainian National-Democratic Revolution (1917–1921 pp.), its highlighting in his poems, outlines the main directions and problems of further research.

Key words: UGCC, national liberation movement, Ukrainian National Democratic Revolution, «Investigative group», archpriest, philosopher, theologian, interdenominational relations.

Стаття надійшла до редколегії
10.12.2018 р.